

Els dietaris, un gènere de moda

Literatura intransferible

El diari és un dels miralls menys cruels d'aquestes darreries de segle. Potser per això, famosos i no famosos han omplert pàgines i pàgines dedicades a aquest gènere, en principi, íntim.

Diumenge 24 És diumenge, però demà és Nadal. Grans problemes. Totes aquelles taules. Taules i més taules, interminables. He decidit no dinar, per anar fent lloc. En canvi, m'ha caigut a les mans un llibre de Kafka. Me l'he llegit d'una tirada i se m'ha passat la gana. Després m'he estirat al sofà i m'he passat sis hores sense fer res, per comprovar una cosa que m'havia interessat del llibre. Kafka assegurava que "l'home que no porta un diari es troba en una falsa posició davant del dietari d'un altre. Per exemple, si llegeix en el diari de Goethe que l'11 de gener de 1797 aquest es va passar el dia a casa ocupat en afers diversos, li semblarà molt poc". M'agrada comprovar que un camaleó com Kafka també pot equivocar-se. Justament he començat a guixar aquest full de paper per demostrar-me que puc escriure sense problemes: "Diumenge 24. M'he passat sis hores sense fer res al sofà de casa." Mai no he portat un diari i la veritat és que no em sembla poc.

Dilluns 25

Ja ha passat Nadal. Sense cap exabrupte enguany, però sense perdre tampoc del tot aquella horrible sensació de tren elèctric que viu rodó, al damunt de la catifa del menjador, sense cap opció a millors paisatges. Els avis han fet cagar el tió amb la poca traça habitual i el nebodam ha gaudit intensament de l'espectacle. Després del xivarri, els grans ens hem acostat a l'avet nadalenc i l'hem munyit. He tingut una gran sorpresa. A banda dels compact-discs, colònies i corbates habituals, m'han regalat un llibre en blanc. Sí, un diari. No m'he pogut estar de treure el full que vaig escriure ahir i copiar-lo a la primera pàgina. Tots

se n'han fet creus, de l'encert del regal. Fins i tot he copsat una certa tendència general a la decepció més absoluta. La qüestió és que ara el vull anar seguint, però no sé massa ben bé com fer-ho. Recordo haver llegit un llibre de Thomas Mallon, *A book ones own*, on assegurava que cada any es venen uns cinc milions de diaris en blanc als Estats Units. ¡Vés a saber amb quines bajanades els deuen omplir!

Dimarts 26

Sant Esteve m'ha enxampat en plena febre dietètica. He buscat tota la informació possible sobre la meua nova passió als diccionaris enciclopèdics que corren per casa. Sembla que, així com l'autobiografia té uns orígens un pèl complicats (hi ha qui sosté que a l'antic Egipte ja es pot parlar d'autobiografies en contraposició a les tesis més ortodoxes que parlen de dos segles enrera, només), el diari és un costum més ben datat. D'una banda, les famoses Croades a Terra Santa van generar un tipus de crònica viatgera que prenia l'estructura exacta d'un diari. D'altra banda, els llibres de família dels mercaders italians i catalans (basats en la comptabilitat o en l'educació dels fills) acostumen a anar ben plens de prosa quotidiana per referir-se a les operacions mercantils efectuades, als canvis econòmics... Recordo perfectament el "dietari" de la sabateria dels pares, on anotàvem les dades importants del dia. He de reconèixer que a mi, com a un Ramonet fill de senyor Esteve qualsevol, el que més m'agrada venen eren els dies de festa, perquè així podia guixar-hi quatre ratlles, un dibuix o un poema imbècil en anglès.

Dimecres 27

"Carrers molls, calaixos eixuts", m'ha dit en Gaspar de *La Maga*. Saviesa fenícia d'un vell llibreter. Això ha estat aquest matí, ja fa molta estona. He anat a remenar i m'he endut uns quants llibres que fluctuen entre el dietari i les memòries. Ahir vaig regirar les lleixes de casa i només vaig trobar-me un parell: el depressiu *Diari d'Anna Frank* i l'estrany *Diari d'un geni de Salvador Dalí*. El més empenyador de tots els diaris publicats és la munió d'excuses que l'autor engipona a les primeres planes de l'obra per justificar el seu excés de narcisisme. També en això la motivació més enginyosa és la d'en Dalí: "Per escriure això que vaig a escriure, em poso sabates de pintor horriblement estretes. La dolorosa cargolada que m'exerceixen sobre els peus accentua al màxim les meves capacitats. Aquest dolor subtil i progressiu em fa cantar com un rossinyol o com un d'aquells cantants napolitans que també portaven les sabates massa estretes." Suposo que aquest diari no arribarà mai tan lluny com el del geni empordanès, però he de reconèixer que s'hi va molt bé, en sabatilles.

Dijous 28

La primera innocentada del dia ha estat empassar-me els articles referits als dietaris que han aparegut darrerament a la premsa. En concret un italià anomenat Folena afirma que la versió més elemental de dietari és la marca quotidiana amb què Robinson Crusoe castigava al seu arbre preferit de l'illa, mentre que la més complexa seria el *Diari d'Eva* de Mark Twain, qui afirma haver-lo transcrit de l'original edènic. El seu començament és fantàstic: "Avui tinc un dia de vida" —hi anota Eva— "quasi un dia sencer.

Vaig arribar ahir". La veritat és que el diari és un text que mostra la tibantor espectacular que pot existir entre temps i escriptura, i manta vegades aquesta tibantor esclata en la sàtira més mordaç. No només Twain satiritzava el diari, també Woody Allen ha fet servir en moltes ocasions l'estructura de dictari o

llibre de memòries per satiritzar els membres de l'*star-system* (tant del món de l'espectacle com de la intel·lectualitat més conspícua) que fan pública la seva vida a les pàgines de la premsa especialitzada o en llibres amb vocació de *best-seller*. Puc imaginar-me el diari secret d'Andy Warhol, parlant de la seva

al·lucinant descoberta de Tama Janowitz, l'escriptora. Però no m'acabo d'imaginar un capítol dedicat a l'Empordà, malgrat Dalí. Ells s'ho perden, tanmateix. Nosaltres ja tenim les tòpiques *Memòries de Califòrnia*, on Lluís Racionero ens recorda que va existir una generació entestada a fer servir

sempre la primera persona del plural. L'equació que fa servir Racionero és la de temps/canvi, mentre que en els diaris dels antics comerciants l'equació que regia devia ser senzillament temps/diner. En canvi, per als viatgers impenitents la dicotomia és molt més coneguda: temps-espai. També els filòsofs escriuen diaris. Moltes vegades és l'única cosa que escriuen, i la seva equació ha de ser temps/consciència. El diari és un gènere absolutament obert. Tothom té dret a participar-hi: pilots, formoses, botiguers, pieres, monges, susannes, industrials, castellets, putes, bohigues, futbolistes, villatoros, obrers, racioneros, administratius, espinàs, paletes, gimferrers, guionistes de ràdio... Tothom pot trobar la seva equació. Jo mateix, en aquests moments, provo de practicar la fórmula inefable: temps/temps.

Divendres 29

Començo a sentir-me una mica confús. Fa quatre o cinc dies que no dormo gaire. M'he llegit uns quants llibres de memòries i tres o quatre dietaris, però no acabo de veure el meu camí. De la joiosa Maria Aurèlia Capmany m'he empassat *Mala memòria* i *Això era i no era*. Aquesta opció d'apropar l'art a la vida i apostar per un trànsit dels seus personatges més volguts per entre els fets reals que serva la memòria té un cert interès. Però potser fóra millor la inversa. En comptes d'aquest mètode prosopopeic, jo hauria preferit l'Aurèlia fent de personatge de ficció. Sempre és un salt més versemblant per a qui afirma sense embuts: "em moriré definitivament quan ja no pugui recordar". El que passa és que, per exemple, el *Viure i veure* d'en Tisner juga a un joc molt diferent. El valor de veritat que l'Avel·lí Artís Gener vol per a les seves memòries fa que, curiosament per al patriarca dels encreuats catalans, no s'hi valgui a jugar. La seva amenitat característica a l'hora de narrar anècdotes no li treu en cap moment un gram de ferro. L'Oriol Bohigas, en canvi, al seu *Combat d'incerteses (Dietari de records)* fa servir un estil més suau, però acaba incidint també en la Guerra Civil, que sembla fita obligada de tots els memorialistes ibèrics dels darrers trenta anys i causa principal, desgràcies majors a banda, de l'onada paorosa d'avorriments que des de

Woody Allen

sempre ha planat sobre aquest tipus de literatura.

Dissabte 30

La meua vida ha canviat. Espero amb delit el moment d'obrir aquesta llibreta i embrutar la seva magna blancor amb les descobertes del dia. Avui he llegit tres dietaris més. El *Quadern venecià* de l'Alex Susanna m'ha semblat una agenda cultural envejable amanida de sensacions poc explicitades. Josep Piera s'ho ha fet d'escriptor mixt a cavall entre la narració i la sensació a *Un bellíssim cadàver barroc*. Però tots dos llibres neixen d'estades a Itàlia, l'excusa ideal per encetar un dietari que pugui oferir

algun interès especial sense haver de furgar en la quotidianitat barcelonina o valenciana, prèvia i posterior. Tampoc el tercer en discòrdia m'hi ha aportat gaire llum. El periodista i autèntic professional de la ploma Vicenç Villatoro ha publicat un dietari anomenat *A l'inrevés*, que manté l'estètica ortodoxa fonamental del dietari: la suma de retalls. *A l'inrevés* és una col·lecció d'idees personals (però transferides i sovint transferides) generades durant els difícils entrenaments diaris que l'autor fa en "observació del món". Cap de les tres opcions no m'abellix del tot, però. Totes cerquen una singularitat que me les allunya.

Diumenge 31

Josep Ma. Castellet

DOMENECH UMBERT

Quan escric aquestes ratlles l'any vigents és a punt de cloure el seu viatge periòdic a l'existència. D'aquí a un parell d'hores farem el pas en fals de cada cap d'any i totes les boques s'emplenaran del farragós monstre del "bon-any". I tornarem a ser nens, com cada gener. Com aquest matí mentre llegia, just a l'hora de l'esmorzar, *El nen de la plaça Ballot* de Josep Maria Espinàs. Com aquest matí mentre m'empassava àvidament l'any en la vida d'un nen de set anys que l'Eduard Castellet ha titulat *L'edat breu*. Una lectura apassionant practicada entre els dubtes deontològics que sempre provoca la recreació d'un registre lingüístic molt allunyat dels diversos estàndards i el plaer immens de treure a passejar l'à-

nima de nen. En canvi, a mitja tarda m'he adonat que en Josep Maria Castellet exerceix de germà adult i ens proposa a *Els escenaris de la memòria* jocs d'alta volada a través d'un itinerari geogràfic que comprèn autèntics cracs com Pla, Alberti o Ungaretti. És clar que, a la llarga, l'autèntic protagonista de l'aventura és l'observador observat —el guaita del castellet, com si diguéssim—, i que el perfil de solitari acompanyat no dista gaire del que tenen tots els nens.

Dilluns 1

Any nou, vida nova. Per primera vegada en la meua vida no he celebrat l'en-

trada del nou any. M'he quedat a casa i m'he posat d'hora al llit. Una munió de memorialistes i escriptors famosos m'han envoltat amb els seus diaris a les mans. Per alguna estranya raó plovia a bots i barrals, gairebé amb una força tràgica. La riuada ha netejat tot allò que ha tocat. També els seus diaris. S'han sentit les setze campanades entre la remor de la tempesta (quatre i dotze, en dos timbres clarament diferenciats) i després tots els escriptors que m'envoltaven s'han posat a ballar. Sense moure'm del llit, mig a recer de la flassada, he observat estupefacte com portaven totes les pàgines del diari en blanc. L'aigua havia dissolt els mots amb què cadascun d'ells havien intentat afixar la seva memòria. M'he despertat espantadíssim. Segurament això de dormir més de vuit hores seguides no és gaire bo per al cervell. El "cer-vell" no és cosa de joves, que deia en Pin i Soler.

He obert la correspondència endarrerida per tornar a la realitat més immediata i ha estat una decisió determinant. Entre factures i rebuts, fulletons propagandístics de zones d'esquí paradisiàques o reparacions TV, i d'altres documents d'aquest caire, he trobat una carta d'Itàlia. Ve de l'*Archivio Diaristico Nazionale* i conté les bases de participació a un premi literari específicament destinat als diaris, *l'Emblema di Pieve S. Stefano*. En aquesta població italiana de la província d'Arezzo, des del 1984, es convoca un premi anual de diaris. Fins ara l'*Archivio* compta amb uns 600 manuscrits i la majoria dels participants no són escriptors de ficció, sinó que poden ser metges, bidells, emigrants, alpinistes, missioners, buscadors de tresors, nobles, periodistes, ocellaires... El cas més singular és el de tres diaris coincidents sobre la campanya de Rússia. En dos d'aquests diaris sembla clar que, tot i que no es coneixien, els dos autors es van trobar durant la retirada del Don. El primer fou capturat i es va salvar. L'altre va aconseguir de fugir i va morir entre els republicans. Així, la pura coincidència vital ha aconseguit crear una trama argumental a dos nivells digna de l'estructura novel·lesca més complexa.

Perquè, ens agradi o no, el diari és un dels miralls menys cruels d'aquestes darreries de segle.

Màrius Serra i Roig